

FRA BRANKO (fra Benjamin) ŠUŠAK

(1912.-1945.)¹

Osnovni podatci

Petru Šušku i Mandi rođ. Džajkić iz Mokroga (Pribinovića), župa Široki Brijeg, rodio se 29. studenog 1912. sin. Nadjenuli su mu ime Ivan. Kršten je istoga dana u crkvi Uznesenja BDM na nebo na Širokom Brijegu. Poslije će Ivan stupiti u Franjevački red i uzeti ime fra Branko. Imao je još jedno redovničko ime, fra Benjamin. Nakon pučke škole završio je franjevačku gimnaziju na Širokom Brijegu (1925.-1934.), a bogoslovni studij u Mostaru (1934.-1937.) i Bologni, Italija (1937.-1939.). Vojsku nije služio. U franjevački red stupio je na Humcu 6. kolovoza 1931. Obukao ga je provincijal fra Dominik Mandić. Zavjetovan je jednostavno 7. kolovoza 1932. (provincijal fra Dominik Mandić), a svečano 18. kolovoza 1935. (provincijal fra Mate Čuturić). Za subđakona je zaređen u Mostaru 20. veljače 1937., a za svećenika u Mostaru 23. svibnja 1937. Sve svete redove podijelio mu je mostarsko-duvanjski biskup fra Alojzije Mišić. Kao svećenik pastoralno je djelovao kao kapelan na Čitluku (1939.-1941.), Mostaru (1941.-1944.), te kao župnik u Blizancima - Krehinu Gracu (1944./45.). U svibnju 1945. uhitili su ga partizani negdje u Sloveniji i ubili na nepoznatom mjestu. Bile su mu tek 33 godine.² Prema sjećanju prof. fra Vojislava Mikulića bio je fra Branko "jednostavan i dobar redov-

1 Tekst izvorno objavljen u *Stopama pobijenih*, br. 14 (2015.), str. 38-43. Ovdje dopunjen i preuređen.

2 Arhiv Provincije: Osobni karton; Imenik franjevaca, str. 55, br. 492; Andrija NIKIĆ, *Hercegovački franjevački mučenici 1524.-1945.*, Mostar, 1992., str. 205-206; Ante MARIĆ, *Tragom ubijenih hercegovačkih fratara*, Mostar, 2007., str. 63-64; A. BAKOVIĆ, *Hrvatski martirologij XX. stoljeća*, Zagreb, 2007., str. 641; Častimir MAJIĆ, *U nebo zagledani. Crtica o 66 hercegovačkih franjevaca, komunističkih žrtava koje poznavab*, Široki Brijeg - Zagreb, 2011., str. 235-237; Robert JOLIĆ, *Leksikon hercegovačkih franjevaca*, Mostar, 2011., str. 393.

nik i svećenik”.³ To, međutim, partizanima nije bila nikakva zapreka da ga usmrte u jednoj od stotina “kolona smrti” u svibnju 1945.

Školovanje i redovničko-svećenički život

Nisam uspio pronaći podatak gdje je Ivan Šušak pohađao pučku školu, ali je to najvjerojatnije bilo u gradu Širokom Brijegu (Lištici). U franjevačku gimnaziju na Širokom Brijegu Ivan Šušak upisao se školske 1925./26. godine. Nažalost, nemamo izvještaja o njegovu školovanju sve do 1930. godine. Tada ga nalazimo u 5. razredu i to među onima koji su uspješno položili popravni ispit. Školske 1930./31. godine Ivan je upisao 6. razred.⁴ Iz jednog dopisa iste školske godine saznajemo da Ivan sve do 6. razreda nije bio sjemeništarač, nego vanjski đak. On je, naime, početkom 1931. godine molio provincijala da ga primi u sjemenište i novicijat. O tome je provincijal tražio mišljenje uprave gimnazije. Profesori su na sjednici od 13. ožujka 1931. zaključili da ga se primi na koncu školske godine, i to ako prođe u školi i ako liječnik pronađe da je zdrav.⁵ Na temelju objavljenog gimnazijalnog izvještaja teško možemo zaključiti kakve je ocjene imao iz pojedinih predmeta, ali znamo da je upućen na popravni ispit iz matematike. Najviše u svim razredima bilo je propalih upravo iz matematike. U razredu je bilo 26 učenika, a razrednik im je bio dr. fra Marijan Zubac.⁶ Godine 1931./32. Ivan nije na Širokom Brijegu: tu je godinu proveo u novicijatu na Humcu, što znači da su profesori dali pozitivno mišljenje unatoč tome što je propao iz jednog predmeta. U gimnaziji je opet u školskoj godini 1932./33. Završio je 7. razred, čini se dobrim uspjehom. Upisan je kao fra Benjamin Šušak. U razredu su bila 20-orica, od čega 11-orica klerika. Razrednik im je bio fra Martin Sopta.⁷ I osmi razred fra Benjamin je prošao dobrim uspjehom. U razredu ih je bilo samo 13, a razrednik im je bio dr. fra Arkandeo Nuić. Po okončanju gimnazije navedeni su pristupili maturalnom ispitu. Ispit je trajao od 10. do 15. lipnja 1934. Predsjednik ispitne komisije bio je dr. Nikola Majnarić, izaslanik ministra prosvjete, potpredsjednik dr. fra Krešimir Pandžić, direktor širokobriješke gimnazije, a članovi dr. fra Oton Knezović (hrvatski jezik), fra Fabijan Paponja (povijest i zemljopis), dr. fra Arkandeo Nuić (latinski jezik) i

3 V. Mikulić, “Neke pojedinosti vezane za život i rad, djelovanje i osobna obilježja nastradalih članova Hercegovačke franjevačke provincije u prošlom ratu” (razgovor vodio fra Jozo Vasilj na Širokom Brijegu 11. veljače 1986.), str. 7 (u Arhivu Vicepostature).

4 Ante MARIĆ, *Franjevačka klasična gimnazija na Širokom Brijegu*, II, Mostar, 2011., str. 480, 484.

5 A. MARIĆ, *Franjevačka klasična gimnazija na Širokom Brijegu*, II, str. 506.

6 Franjevačka klasična gimnazija s pravom javnosti na Širokom Brijegu: Treći izvještaj za školsku godinu 1930/31, Mostar, 1931., str. 24-25.

7 Franjevačka klasična gimnazija s pravom javnosti na Širokom Brijegu: Peti izvještaj za školsku godinu 1932/33, Mostar, 1933., str. 24-25.

dr. fra Svetozar Petric (francuski jezik). Fra Benjamin je maturirao dobrim uspjehom.⁸ Nakon toga upisao je filozofsko-teološki studij na Franjevačkoj bogosloviji u Mostaru.

Na temelju jednog dopisa provincijala fra Dominika Mandića vidljivo je da je Ivan Šušak imao neku manu na licu, možda neku izraslinu. Stoga mu provincijal uvjetuje primanje u novicijat prethodnom operacijom lica. K tome treba donijeti liječničku potvrdu da je zdrav, te prije oblačenja obaviti duhovne vježbe.⁹ Tako je uskoro (6. kolovoza 1931.) Ivan stupio u novicijat i uzeo redovničko ime fra Benjamin.

Godinu novicijata proveo je u humačkom samostanu (1931./32.). S njim je bilo još deset kolega: fra Bogdan Čubela, fra Efrem Juričić, fra Dionizije Lasić, fra Vinko Petrović, fra Metod Puljić, fra Kornelije Ravlić, fra Krsto Ravlić, fra Gojko Stojić, fra Jenko Vasilj i fra Bogomir Zlopaša. Obukao ih je provincijal dr. fra Dominik Mandić. Meštar im je bio fra Eugen Tomić st. Dvojica su napustila zajednicu (V. Petrović i E. Juričić; Juričić je kasnije postao biskupijski svećenik, član Dubrovačke biskupije, umro 1960. i pokopan u Čitluku), jedan se kasnije u Americi sekularizirao i djelovao kao biskupijski svećenik (Kornelije Ravlić), dvojica su preminuli kao mladi svećenici (G. Stojić i B. Zlopaša), trojicu su ubili partizani 1945. (B. Šušak, M. Puljić i J. Vasilj), jedan je život proveo u Italiji i Americi (D. Lasić), dok su samo dvojica, fra Bogdan Čubela i fra Krsto Ravlić, svećenički i redovnički život proveli u Hercegovini i tu preminuli.¹⁰

Filozofsko-teološki studij fra Branko je započeo na Franjevačkoj bogosloviji u Mostaru. U prvi semestar upisan je 1934./35. godine (tamo mu je redovničko ime upisano kao fra Benjamin). Imao je četiri predmeta: apologetiku, povijest Crkve, specijalnu filozofiju i hebrejski jezik. Ocjene su mu dobar (7½) i 9 iz apologetike. Vladanje je vrlo dobro (2). U ljetnom semestru ima iste predmete i gotovo iste ocjene, te uz to ascetiku (8). Vladanje je vrlo dobro (2). U drugoj godini studija (1935./36.) slušao je predmete: Sveto pismo, dogmatika, moralna teologija, kanonsko pravo, povijest Crkve, etika i ascetika. Prosječna ocjena je vrlo dobar (8). U ljetnom semestru potpuno isti predmeti, prosječna ocjena opet 8, iako ima jednu odličnu (9), ali sada ima čak četiri 7 ili 7½. Vladanje opet vrlo dobro (2). Treća godina studija u Mostaru (1936./37.), u zimskom semestru slušao je predmete: Sveto pismo, dogmatika, moralna teologija, kanonsko pravo, povijest Crkve i specijalna filozofija. Ocjene 7 i 8, više prvih nego drugih. Ipak bi zaključna ocjena bila 8, jer ima dvaput 7½, a dvaput 7¾. U ljetnom semestru polaže četiri ispita: Sveto

8 Franjevačka klasična gimnazija s pravom javnosti na Širokom Brijegu: Šesti izvještaj za školsku godinu 1933/34, Mostar, 1934., str. 24-25.

9 Provincijalov dopis od 5. srpnja 1931. (Arhiv Provincije: SP, sv. 91, f. 227).

10 Robert JOLIĆ, *Novicijat hercegovačkih franjevaca*, Mostar, 2009., str. 154.

pismo (7), dogmatika (7³/₄), moralna teologija (7¹/₂) i kanonsko pravo (8). Sada mu imenik ime bilježi kao fra Branimir.¹¹ Tako je završio studij u Mostaru. Nastavit će ga u inozemstvu.

Fra Branko je za svećenika zaređen prije nego je završio bogoslovni studij - jer je tako u ono vrijeme bilo uobičajeno. Provincijal je za šestoricu klerika, među kojima je bio i fra Branko, 27. ožujka 1937. tražio od Sv. Oca dispensu za svećeničko ređenje, vjerojatno od nedostatka dobi. Riječ se o fra Bernardu Katiću, fra Bogdanu Čubeli, fra Dioniziju Lasiću, fra Metodu Puljiću, fra Gojku Stojiću, fra Branku Šušku, fra Jenku Vasilju, fra Bogomiru Zlopaši i fra Emilu Stipiću.¹² Za svećenika je zaređen 23. svibnja 1937. Nakon toga je određen za studij u inozemstvu, kako je to bilo uobičajeno. U inozemstvu je ostao dvije akademske godine. Bilo je predviđeno da studij nastavi u Lyonu (Francuska). Tamo je trebao početi s kolegama fra Gojkom Stojićem i fra Kornelijem Ravličem. Za njih je, kao i za neke druge kolege u druga mjesta, zatražena obedijencija od generala Reda.¹³ Nije poznato kad su točno oni dospjeli u Lyon, možda u rujnu ili vjerojatnije u listopadu 1937. godine. Ipak fra Branko u Lyonu nije dugo ostao. Pisao je o tome iz Bologne provincijalu fra Mati Čuturiću 12. studenog iste godine. Provincijal u Lyonu poslao ga je, naime, kući u Hercegovinu, jer je bio odveć slab, dakle loša zdravlja. Sad je u Bologni kod fra Bogdana Čubele, svoga kolege, a bolonjski provincijal nudi mu da ostane u njegovoj bogosloviji. "I meni se sviđjelo i rado bi[h] ostao, jer se ja ne osjećam slabim." Moli provincijala da mu to dopusti.¹⁴ Njegovu je molbu svojim pismom podupro i fra Bogdan Čubela.¹⁵ Na to je provincijal odgovorio potvrdno, te dopustio fra Branku da može ostati u Bologni do daljnje odredbe.¹⁶ I tako je fra Branko namjesto Lyona dospio u Bolognu, gdje je ostao do svršetka studija 1939. godine. U ljeto 1938. njih su dvojica pošla na izlet u Rim. To im je dopustio hercegovački provincijal, a molio je i bolonjskog provincijala da bi dozvolio da pođu na taj izlet.¹⁷ Njih su dvojica 18. srpnja zahvalila provincijalu što im je odobrio pohod Rimu.¹⁸ Krajem 1938. godine fra Bogdan je dostavio provincijalu misne intencije kao trošak za studij. Uz to mu javlja o velikoj hladnoći u Italiji, te šalje božićnu čestitku. Nastavlja: "Studeno, ali se trpi hrvatski. Ja još mlad pa poskačem

11 Arhiv Provincije: Liber classificationum seminarii theologici in Mostar ab an. 1895-(1937), fol. 72, 74, 77, 80, 83, 85.

12 Arhiv Provincije: SP, sv. 118, f. 384.

13 Dopis provincijala fra Mate Čuturića generalu Reda od 10. srpnja 1937. (Arhiv Provincije: SP, sv. 119, f. 441).

14 Dopis provincijalu od 12. studenog 1937. (Arhiv Provincije: SP, sv. 121, f. 217).

15 Dopis provincijalu od 12. studenog 1937. (Arhiv Provincije: SP, sv. 121, f. 216).

16 Provincijalov dopis od 15. studenog 1937. (Arhiv Provincije: SP, sv. 121 – spis nedostaje, jer je poslan fra Branku; o njegovu sadržaju znamo ukratko iz Urudžbenog zapisnika).

17 Dopis bolonjskom provincijalu od 5. srpnja 1938. (Arhiv Provincije: SP, sv. 124, f. 261).

18 Dopis provincijalu Čuturiću od 18. srpnja 1938. (Arhiv Provincije: SP, sv. 124, f. 407-408).

da se ugrijem (da nije toga, Vi me poznajete, isto bi bilo), dočim Branko miran pa njemu studenije.“¹⁹

Pastoralno djelovanje

U Hercegovinu se fra Branko vratio sredinom 1939. godine. Imenovan je duhovnim pomoćnikom na Čitluku. O tome je kasnije provincijal obavijestio Ispostavu banske vlasti, Odjel za vjere (23. veljače 1940.).²⁰ Župnik na Čitluku bio mu je fra Bernardin Smoljan. Fra Branko je u Čitluku od 18. srpnja 1939. do 8. lipnja 1941. krstio 107 djece, te obavio dva vjenčanja.²¹ Potom je tri godine bio kapelan u Mostaru (1941.-1944.). Kroz to je vrijeme krstio 193 djece, te obavio 16 vjenčanja.²² Potom je 1944. imenovan župnikom u župi Blizancima (Krehin Gradac), danas se zove župa Gradina. K njemu se uskoro preselio njegov bivši župnik s Čitluka fra Bernardin Smoljan. On je bio u mirovini na Humcu, a onda se, vjerojatno u kolovozu 1944., “radi teških časova koja proživljava naš samostan”, to jest nakon bombardiranja humačkog samostana, premjestio na Čitluk. Kako je, međutim, bilo predviđeno da će se tu uskoro preseliti bogoslovi, on je molio provincijala da se može premjestiti u Gradac. To mu je provincijal odobrio. Provincijal piše kako je uvjeren da će ga župnik fra Branko “rado primiti kao svoga nekadašnjeg gošpara i kao našega uglednog člana”. Zanimljiv je i nastavak provincijalova pisma: “Bratski Vas pozdravljamo i mnogo Vam preporučamo, da u Vašim svakidašnjim molitvama mislite na Provinciju i na sve njezine članove: da nas sve dobrota sačuva zdrave i čitave u ovim danima kalamiteta [nevolje] i nesreće cjelokupnog čovječanstva.“²³ Nema nikakvih daljnjih obavijesti o njihovu boravku u Gracu.

Smrt

Zbog kaosa koji je svakim danom postajao sve veći, provincijal je nastojao na svaki način popuniti župe koje su bile ispražnjene zbog bijega pojedinih svećenika iz straha od partizana, ili nakon što su partizanske snage zauzele pojedina mjesta. Tako je provincijal fra Leo Petrović 13. siječnja 1945. poslao dopise upravama

19 Dopis provincijalu od 23. prosinca 1938. (Arhiv Provincije: SP, sv. 125, ff. 425-426).

20 Arhiv Provincije: SP, sv. 129, f. 227.

21 Župni ured Čitluk: Matica krštenih župe Gradnići-Čitluk, sv. I (1913.-1941.), str. 256-269, sv. II (1941.-1946.), str. 1-4; Matica vjenčanih župe Gradnići-Čitluk, sv. V (1907.-1946.).

22 Arhiv župe Mostar: Matica krštenih, sv. X (1940.-1946.); Matica vjenčanih, sv. III (1910.-1943.).

23 Fra Bernardinov dopis provincijalu od 25. rujna i provincijalov odgovor od 27. rujna 1944. (Arhiv Provincije: SP, sv. 144, f. 417).

samostana u Mostaru i na Širokom Brijegu o izvanrednom premještanju osoblja. Fra Nevinko Mandić poslan je za župnika-zamjenika u Izbično; fra Čedo Škrobo u Sutinu na Rakitskom polju, fra Rajko Radišić u Ljuti Dolac, fra Tugomir Soldo u Konjic, fra Branko Šušak u Gorance, fra Celestin Raguž i fra Vinko Dragičević na Široki Brijeg, da budu privremeno na ispomoć župnicima. Za prvu je trojicu Ordinarijat podijelio potrebne jurisdikcije za upravu navedenih župa.²⁴ Nije mi poznato je li fra Branko uopće uspio doći u svoju novu župu; najvjerojatnije da nije. Prema nekim svjedočenjima i on se povlačio pred partizanskom vojskom, te tako konačno dospio u kolone smrti. O njemu je u Imeniku zabilježeno samo toliko da je oko 11. svibnju 1945. ubijen negdje u Sloveniji.²⁵ Ubijen je u 33. god. života, 14. god. redovništva i 8. god. svećeništva.

Postoji barem dvoje svjedoka koji su fra Branka vidjeli neposredno prije njegove smrti. Prva je s. Emilija Vasilj koja je fra Branka susrela u Sisku na povlačenju hrvatske vojske i naroda prema Mariboru, početkom svibnja 1945. Sjeća se i da joj je fra Branko nešto dao, ali ne zna više što točno, te da je to bilo zadnji put da ga je vidjela.²⁶ Drugi je hrvatski časnik Bože Jelić iz Trna kod Širokog Brijega koji svjedoči da je fra Branko, s brojnim drugima, dospio na Blajburško polje gdje se hrvatska vojska 15. svibnja 1945. predala Englezima, a ovi ih izručili Titovim partizanima, protivno svim ratnim konvencijama, znajući kakva ih sudbina čeka. Jelić piše da se fra Branko nalazio na polju, u jednom šljiviku, s jednom skupinom hrvatskih časnika i dočasnika. S njima je bio i dr. fra Bono Jelavić. Pošto su im Englezi naložili da odlože oružje, predali su ih partizanima, koji su odmah u blizini ubili četvoricu hrvatskih časnika, a ostale povelili u četveroredu. Fra Branka, međutim, više ne spominje, što znači da nije bio u njegovoj koloni, dok za fra Bonu kaže da je nakon koji dan odlučio sakriti se i pobjeći iz kolone jer više nije mogao hodati.²⁷

O fra Brankovu svršetku ovako piše dr. fra Častimir Majić:

U svibnju 1945. pridružio se nepreglednu mnoštvu hrvatskih izbjeglica prema Austriji i 15. dana istoga mjeseca osvanuo na zloglasnom Bleiburgu gdje je engleskom prijevarom izdan i predan Titovim partizanima. Oni su ga uključili u zarobljeničke kolone i nemilosrdno tri dana gonili kroz Sloveniju. Mučen i tjelesno iscrpljen najvjerojatnije je stradao 18. svibnja kod Maribora u Sloveniji u 33. godini života u skupini ostalih hercegovačkih franjevaca, koji su odstranjeni kao zatrovana rana ljudske zloće. Njegovo asketsko tijelo pretvorilo se u mrtvački skelet koji je oživio ovjenčan njegovim krjepostima

24 Provincijalov dopis br. 15/45. od 13. siječnja 1945. (Arhiv Provincije: SP, sv. 149, f. 16).

25 Arhiv Provincije: Imenik franjevaca, str. 55, br. 492.

26 S. Emilija Vasilj: *Svjedočenje* (Bijelo Polje, 23. siječnja 2009.), razgovor vodio fra M. Stojić, vicepostulator (Arhiv Vicepostulature).

27 Jelićevo svjedočanstvo objavljeno u: Ivica KARAMATIĆ, *Nezavisna Država Hrvatska tisućljetni domoljubni san*, Posušje, 2013., str. 229-230.

i okrunjen krunom mučeništva koje vodi u život vječni na nebesima gdje vlada vječna ljubav i gdje pravda ne umire.²⁸

U bilježnici Mise za pokojne fratre (1940.-1955.) njegovo se ime ne navodi pojedinačno, ali je provincijal dekretom od 5. veljače 1946. naredio da svaki (preživjeli) franjevac svećenik ima slaviti 15 misa za one za koje ne postoji nikakav siguran podatak o smrti. Među takve svakako spada i fra Branko Šušak.²⁹

Iako je kristalno jasno da partizanskim zločincima ni najmanje nije bilo važno je li netko, a pogotovo katolički svećenik, bio kriv, jer su oni jednako eliminirali i krive i nevine, kakvih je bila ogromna većina, ipak je potrebno postaviti pitanje zbog čega je životom platio fra Branko Šušak, jedan od 66 žrtava partizanskoga zločina nad hercegovačkim franjevcima.

U svome nebuloznom 14-straničnom sastavku pod naslovom *Blajburg iz hercegovačkog ugla* poznati partizan Jure Galić govori ponešto i o svećenicima i njihovu djelovanju tijekom rata. Na jednome mjestu spominje i fra Branka:

U ovom vremenu veliki broj ustaških dužnosnika raznih nivoa, obrazovanja i zanimanja, pa i katoličkih svećenika, obilaze sela, agituju i u tu svrhu obilato koriste mise i oltare, zatim zalaze u seoska domaćinstva i pri tome ljudima ukazuju na mesijsku i istorijsku ulogu ustaštva, Pavelića te veličaju Hitlera i Musolinija i nagovještavajući da će još u 1941. godini biti završen rat. Kao po pravilu oni su u svojoj propagandi za sve dosadašnje ljudske patnje i nevolje optuživali komuniste i komunizam, Jevreje i jevrejstvo, Srbiju i srpstvo itd. Nemoguće je i ovom prigodom ne spomenuti bar neka imena svećenika koji su se u tome od samoga početka posebno isticala, a to su: fra Bogomil Zlopaša, župnik sa Humca, don Jure Vrdoljak Bišćević, župnik iz Studenaca, fra Bono Jelavić, župnik iz Vitine, i fra Branko Šušak, župnik iz Čitluka, don Ilija Tomas, župnik iz Klepaca, fra Tugomir Soldo, župnik iz Čapljinje itd, itd.³⁰

Ne ulazeći ovdje u pravopisne pogreške, niti u očite faktografske pogreške (npr. ni Zlopaša, ni Šušak, ni Soldo nisu bili župnici, nego kapelani u navedenim mjestima), jasno je da Galić, u toliko puta oprobanoj partizansko-komunističkoj primitivnoj maniri, želi opravdati zločine nad nevinim ljudima.

U svom drugom nebuloznom djelu *Vrijeme i ljudi* isti Galić spominje fra Branka Šuška kao jednoga od organizatora ustaškoga pokreta u Čitluku. Navodi da je fra Branko bio župnik u Čitluku (što on nikada nije bio), te “ideolog i organizator ovog čitlučkog ustaškog jezgra”. Nešto poslije doslovno piše:

28 Č. MAJIĆ, *U nebo zagledani*, str. 236-237.

29 Arhiv Provincije: SP, br. 18/46 od 5. veljače 1946.

30 Jure GALIĆ, *Blajburg iz hercegovačkog ugla* (rukopis), Sarajevo, 2008., str. 3.

Kad je u početku okupacije otpočelo ubijanje Srba, Mato Primorac organizuje jednu grupu čitlučkih vjerskih (sic!) zatucanih, nepismenih i fanatiziranih mladića, naoružava njih dvadesetak, a Šimun Buntić istu takvu drugu, i obadvojica odlaze na istočnu stranu Neretve i malo je mjesta gdje je bilo Srba u koja oni nisu dolazili i nad njima pravili zločine. Neskrivenu potporu i blagoslov u svemu davao im je čitlučki župnik fra Branko Šušak, pozivajući hrvatsku i katoličku omladinu da stupi u ustaše, da se bore za hrvatstvo i za katoličku vjeru, tako da je u tu svrhu obilato koristio crkvu i oltar.³¹

Svakome tko se bavi problematikom Drugoga svjetskog rata, a osobito ulogom svećenstva u njem, poznato je da je većina svećenika, i onda kao i danas, bila za slobodnu državu hrvatskoga naroda i za izlazak iz ropstva u kojem je živio hrvatski narod u Kraljevini Jugoslaviji (kao i kasnije u komunističkoj Jugoslaviji), kao i to da su gotovo svi bili sretni zbog proglašenja Nezavisne Države Hrvatske u travnju 1941., ali je isto tako činjenica da su se oni u najvećem broju veoma skoro razočarali u politiku Ante Pavelića i ustaša, poglavito upravo zbog progona pravoslavnoga stanovništva i besmislenog ubijanja nevinih nekatolika. O tome je odlično pisao jedan od gore spomenutih, fra Tugomir Soldo, kao i o nastojanjima svećenikâ da u svemu iziđu na ruku pravoslavcima u Hercegovini i da ih zaštite.³² Galić optužuje fra Branka da je bio ideolog skupine ustaških zločinaca iz čitlučkoga kraja, te tako i odgovoran za zločine koje su oni počinili u istočnoj Hercegovini nad srpskim stanovništvom. Budući da Galić ne donosi nikakvih dokaza za bilo koju od svojih tvrdnja: ni za tu da su navedeni ljudi iz čitlučkoga kraja stvarno ubijali Srbe, niti pogotovo da bi fra Branko imao kakve veze s time, njegove tvrdnje ne treba niti uzimati ozbiljno. One su proizvod njegove patološke ideološke mržnje na sve što je katoličko i sve što je hrvatsko. U svakom slučaju, ako je fra Branko i odobravao odlazak hrvatskih mladića u hrvatsku vojsku, u tome nema nikakva zločina, jer je takav postupak tih mladića bila njihova domoljubna zadaća (kao i njihovih potomaka u Domovinskom ratu). Sigurno je da ih fra Branko nije nagovarao na bilo kakve zločine niti ih odobravao, kao što je sigurno da daleko najveći broj hrvatskih vojnika nikada nije ni počinio bilo kakav zločin - za razliku od partizanskih "osloboditelja", kojima je pripadao i Galić. A da su Galićeve konstrukcije uistinu plod naknadne pameti i pokušaja opravdanja zločina nad nevinim svećenicima, najbolje pokazuje i monumentalna zlo-knjiga njegova istomišljenika Viktora Novaka *Magnum crimen*, u kojoj se ime fra Branka Šuška uopće niti ne spominje, makar se spominju stotine drugih svećenika kojima je krivica podmetnuta i izmišljena. Fra Branko je imao toliko veze sa zločinima da ga se nije sjetio niti Novak. Ali zato jest Jure Galić 60 godina kasnije!

31 Jure GALIĆ, *Vrijeme i ljudi (svjedočenja)*, Sarajevo, 2005., str. 163-164, 166-167.

32 Tugomir SOLDI, "Držanje katoličkog svećenstva u Hercegovini za vrijeme Drugoga svjetskog rata", *Hercegovina franciscana*, br. 7, Mostar, 2011., str. 379-456 (pripr. I. Šarac).

Galiću se može postaviti pitanje, bi li on i danas strijeljao fra Branka (i stotine drugih svećenika), bez ikakva suđenja i bez bilo kakve dokazane krivnje? Braneći postupke svojih “drugova” iz 1945. godine, on neljudski opravdava stravične partizanske zločine i pokazuje da “vuk dlaku mijenja, ali ćud nikada” i da bi, kad bi za to imao mogućnosti, ubijao i progonio i danas svoje neistomišljenike isto kako su to činili njegovi “drugovi” 1945. i u desetljećima koja su uslijedila nakon rata.

Dr. fra Robert Jolić

KRVLJU OPEČAĆENI ZA NEBO

Životopisi šezdeset šestorice hercegovačkih franjevaca
ubijenih u Drugom svjetskom ratu i poraću

Priredio:
dr. fra Robert Jolić

Mostar, 2025.